

จาก...ปากกระวะถึงเขื่อนกั้นทะเลสาบสงขลา

จาก...ปากกระวะถึงเขื่อนกั้นทะเลสาบสงขลา

"เมื่อชาวประมงทวงทะเลสาบนำกร่อยคืน"

ทุกคนที่เกี่ยวข้องหรือได้รับรู้ถึงสภาพทางธรรมชาติของทะเลสาบสงขลา ต่างยอมรับตรงกันว่าทะเลสาบแห่งนี้เป็นที่มรดกที่มีคุณค่าประโยชน์มากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคใต้ โดยเฉพาะในแง่ของการทำประมง ซึ่งได้หล่อเลี้ยงชาวประมงหลายหมื่นครอบครัวมาหลายชั่วอายุคน แต่ดูเหมือนว่าจะมีการใช้ประโยชน์จากทะเลสาบ โดยไม่มีการฟื้นฟูบูรณะแต่อย่างใดเลย กล่าวได้ว่าในช่วงระยะเวลา 30-50 ปีที่ผ่านมา ไม่ได้มีกิจกรรมฟื้นฟูทะเลสาบอย่างจริงจังจากหน่วยงานใด ๆ ก็ตาม จะมีก็แต่โครงการที่มุ่งใช้ประโยชน์จากทะเลสาบให้มากขึ้น โดยเฉพาะทางด้านการชลประทานและโครงการเหล่านั้นเองที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินโครงการกับกลุ่มชาวประมงขึ้นมา

ความเคลื่อนไหวในส่วนรัฐบาลที่เป็นจริงเป็นจังเกี่ยวกับการพัฒนาทะเลสาบเพิ่งเริ่มต้นเมื่อประมาณเดือนตุลาคม 2525 ที่ทางคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (สวล.) จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2526 จึงได้มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (พลส.) ขึ้น โดยมีเลขาธิการ สศช. เป็นประธานและกรรมการส่วนใหญ่มาจากทั้งสองหน่วยงาน โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบประชาชนในท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบหรือแม่ข่ายหน่วยงานราชการในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องน้อยมากแม้แต่ทางจังหวัดพัทลุง ซึ่งครอบครองพื้นที่ทะเลสาบฝั่งตะวันตกเกือบทั้งหมดก็ไม่ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการดังกล่าวแต่อย่างใด

คณะกรรมการดังกล่าวได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาต่างประเทศ หลายบริษัทร่วมกันศึกษาวิจัยเพื่อวางแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบในวงเงิน 3,500,000 เหรียญสหรัฐ (ประมาณ 133 ล้านบาท ตามอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน) ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2527 - ตุลาคม 2528 บริษัทที่ปรึกษาได้ศึกษาครอบคลุมพื้นที่ทั้งลุ่มน้ำทะเลสาบในจังหวัดสงขลา พัทลุง และนครศรีธรรมราช และได้เสนอกรอบการพัฒนา รวมทั้งโครงการต่าง ๆ 23 โครงการ หลังจากคณะกรรมการ พลส. พิจารณารายงานดังกล่าวแล้วเห็นว่าควรจัดทำโครงการเร่งด่วน 3 โครงการก่อน คือ โครงการเขื่อนกั้นน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา ผันน้ำจัดไปใช้ทำนาทางฝั่งสงขลา โครงการเขื่อนกั้นน้ำคลองสะเดา เพื่อจัดหาน้ำดิบสำหรับการประปาในหาดใหญ่ สงขลาและโครงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเพื่อรวบรวม

ข้อมูลต่าง ๆ ของทะเลสาบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการติดตามความเปลี่ยนแปลงและการควบคุมสภาพแวดล้อมบริเวณลุ่มน้ำได้สะดวกขึ้น สำหรับโครงการสร้างเขื่อนกั้นทะเลสาบนั้น บริษัทที่ปรึกษาเสนอไว้ 2 แห่ง คือ บริเวณปากกรอ ระหว่างกิ่งอำเภอสิงหนคร กับอำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ตอนปลายของทะเลสาบตอนล่างและบริเวณแหลมจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง โดยเสนอว่าควรสร้างที่เกาะใหญ่ เพราะผลกระทบด้านต่าง ๆ น้อย และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจมากกว่าแต่ข้อเสนอเรื่องการสร้างเขื่อนดังกล่าวได้รับการคัดค้านจากประชาชนในท้องถิ่น ทางคณะกรรมการ พลส. จึง ได้ขออนุมัติใช้เงินประมาณ 165 ล้านบาท (6.37 ล้านเหรียญสหรัฐ และ 6.24 ล้านบาท) เพื่อให้บริษัทที่ปรึกษาชุดเดิมศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม หาข้อมูลเรื่องที่ตั้งของเขื่อนโดยเน้นเรื่องผลกระทบทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ศึกษาเปรียบเทียบกรณีที่จะไม่มีการสร้างเขื่อนด้วย

การศึกษาดังกล่าวเสร็จสิ้นประมาณเดือนสิงหาคม 2531 ผลการศึกษาชี้ชัดว่า "เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเกาะใหญ่กับปากกรอ โดยคำนึงถึงผลตอบแทนทางสังคมแล้ว การก่อสร้างเขื่อนที่เกาะใหญ่ จะให้ผลตอบแทนสุทธิทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมสูงกว่าที่ปากกรอ โดยผลเสียหายที่เกิด

จากการสร้างเขื่อนเช่นเรื่องการกระจายของวัชพืช น้ำท่วม (ฯลฯ) อยู่ในวิสัยที่จะป้องกันแก้ไขได้ อย่างไรก็ตามการเปรียบเทียบผลตอบแทนจากการสร้างเขื่อน กับการไม่มีเขื่อนนั้นไม่ชัดเจนนัก เพราะในขณะที่ทำการศึกษาก็ไม่มีแผนพัฒนาอื่น เช่น แผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 5 ปี เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบผลประโยชน์ตอบแทนได้ชัดเจนจึงได้แต่ทำการศึกษาระยะสั้นจากการสร้างเขื่อนที่เกาะใหญ่กับภาวะที่ไม่มีเขื่อน" (สรุปแผนและกลยุทธ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้ำทะเลสาบ

โดยนายอาทร สุพโภฏก รองเลขาธิการคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ) เอกสารดังกล่าวได้อ้างถึงผลจากการศึกษาต่อไป เกี่ยวกับความเสียหายทางด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเขื่อนน้ำเค็มที่เกาะใหญ่ว่าจะมีน้ำในทะเลหลวงและทะเลน้อยมากกว่าปกติในฤดูฝน และต่ำกว่าปกติในฤดูแล้ง ซึ่งจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์วิทยาอย่างแน่นอน ส่งผลกระทบต่ออื่น ๆ เช่น ปัญหาวัชพืช น้ำท่วม การตื่นขึ้นของทะเลสาบ การอพยพของสัตว์น้ำตามฤดูกาล ฯลฯ ได้มีมาตรการป้องกันไว้แล้ว

มูลค่าของเขื่อนและระบบชลประทานประมาณไว้ 936 ล้านบาท คาดว่าผลประโยชน์จะเกิดขึ้นกับเกษตรกรยากจนในเขตเขตน่านน้ำ 22,000 ครัวเรือนโดยคาดว่าจะสามารถยกระดับรายได้ของเกษตรกรเหล่านี้จากครอบครัวละ 6,000 บาท/ปี เป็น 26,000 บาท/ปี รายได้ผลผลิตรวม 132 ล้านบาท/ปี เป็น 580 ล้านบาท/ปี ในอีก 10 ปีข้างหน้า

ก่อนที่จะมีการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องเขื่อนนั้น คณะกรรมการได้เสนอให้ กรม. อนุมัติ 3 โครงการเร่งด่วนดังกล่าว ในตอนแรก (รวมโครงการเขื่อน) ในวันที่ 3 มีนาคม 2530 และได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้จนถึงปัจจุบัน โครงการศูนย์ข้อมูลทัมหวิทยาลัยสงขลานครินทร์รับผิดชอบ ได้เริ่มดำเนินการไปแล้ว แต่มีความคืบหน้าช้า เพราะไม่มีงบประมาณสนับสนุนโครงการเขื่อนกักน้ำคลองสะเดาอยู่ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง แต่โครงการเขื่อนกักน้ำเค็มหยุดชะงักอยู่ เพราะโดนคัดค้านอย่างหนัก จากชาวประมงในเขตจังหวัดพัทลุง

กรม. อนุมัติการสร้างเขื่อนในเดือนมีนาคม 2530 และประชาชนในเขตอำเภอปากพะยูน ได้ทราบข่าวดังกล่าวอย่างเป็นทางการในเดือนเมษายน จากการกล่าวปราศรัยของนายไสว พัฒโน รพช. มหาดไทยในขณะนั้น ในการเยี่ยมชมราษฎรที่เกาะนางคำ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง การปราศรัยครั้งนั้น สรุปว่า จะมีการสร้างเขื่อนที่ปากกรอ หรือแหลมจองถนน ในช่วง 6 เดือนข้างหน้า แหล่งข่าวในอำเภอปากพะยูน ซึ่งเข้าร่วมประชุมรับฟังในครั้งนั้นเล่าให้ฟังว่า ประชาชนในที่ประชุมเจ็บกริบเมื่อทราบถึงโครงการใหม่ ที่จุ ๆ ที่หล่นโครมลงบนทะเลสาบของพวกเขาอย่างนั้น และความเจ็บกริบอันนั้นได้เปลี่ยนเป็นความเคลื่อนไหวในช่วงต่อมาก่อนที่จะมีข่าวเรื่องการสร้างเขื่อนออกมานั้น ชาวประมงในเขตอำเภอปากพะยูนเริ่มประสบปัญหาความเดือดร้อน ไม่มีปลาให้จับมาประมาณ 6-7 ปีแล้ว และมีการระบุว่าสาเหตุสำคัญของกาที่กักปลาหมดไปก็เพราะมี การกั้นเขื่อนปิดปากกระวะที่ อำเภอกระโนนซึ่งตัดวงจรชีวิตของสัตว์น้ำในทะเลสาบ เมื่อมีโครงการสร้างเขื่อน ซึ่งจะเปลี่ยนทะเลสาบครั้งใหญ่อีก กลุ่มชาวประมงจึงเคลื่อนไหวคัดค้านในทันทีโดยการออกเอกสารขอประขามติคัดค้านการสร้างเขื่อน (ไม่ว่าจุดไหนของทะเลสาบ) ในวันที่ 1 พฤษภาคม 2530 นำโดย นายเจ้หะ สันสาคร ผู้นำเกษตรกรดีเด่นสาขาประมงจังหวัดพัทลุง โดยให้เหตุผลของการคัดค้านว่าจะทำให้เกิดอุทกภัย ทำนา เสียงัว เสียงควายไม่ได้ การกินอยู่ก็ลำบาก เพราะในฤดูฝนปกติก็ลำบากมากอยู่แล้ว การประมงจะได้ผลผลิตน้อยลงอย่างมาก เพราะมีเพียงปลาน้ำจืดไม่มีปลา น้ำกร่อยอีกต่อไป การเลี้ยงปลากะพงและกุ้งก้ามกรามในกระชัง ซึ่งต้องอาศัยน้ำกร่อย จะต้องยกเล็ก (ปากพะยูนเป็นแหล่งใหญ่ของการเพาะเลี้ยงทั้ง 2 ประเภท) ชาวประมงได้เปรียบเทียบว่า การปิดปากกระวะเมื่อประมาณ 35 ปีก่อนเป็นเสมือนการปิดจุกของทะเลสาบ แต่ยังไม่พอยังใจได้ทางปาก คือ มีทางออกของน้ำ ปากอ่าวไทย การกั้นเขื่อนก็เหมือนกับการปิดจุกแล้วปิดปากด้วย ซึ่งจะทำให้ทะเลสาบตายสนิท "ถ้าหากรัฐบาลดำเนินการดังกล่าวแล้ว ชาวประมงจะอยู่อย่างไร"

กลุ่มชาวประมงในอำเภอปากพะยูน ซึ่งอยู่กึ่งกลางของทะเลสาบฝั่งตะวันตกได้ขยายวงของการเคลื่อนไหวลงไปตามล่าง ถึงเขตจังหวัดสงขลา และดำเนิน รวบรวมรายชื่อผู้ คัดค้าน 2,006 ราย จาก 17 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอเขาชัยสน อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา

และข้ามไปยังอำเภอสิงขร จังหวัดสงขลา ทางฝั่งตะวันออกด้วย รายชื่อผู้คัดค้านดังกล่าวส่งถึง นายอำเภอปากพะยูน กลายเป็นกระแสคัดค้านการสร้างเขื่อนครั้งใหญ่ที่ทางจังหวัด ทางคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและหน่วยงานอื่นๆ เริ่มตระหนักและนำไปสู่การให้มีการศึกษาเพิ่มเติมระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - กรกฎาคม 2531 ดังกล่าวแล้ว

ในระหว่างการศึกษาของทางราชการนั้นผู้นำชาวประมงบางคนโดยเฉพาะนายประเทือง โสภโณวงศ์ ก็ได้ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของทะเลสาบด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะผลกระทบจากการปิดปากกระวะ และจัดทำเอกสารออกเผยแพร่แก่ส่วนราชการและประชาชนทั่วไป ในปลายปี 2530 เป็นการเสริมความรู้ความเข้าใจในระดับชาวบ้านอีกทางหนึ่ง นับตั้งแต่การเคลื่อนไหวของชาวประมงในเดือน พฤษภาคม 2530 เป็นต้นมา ปัญหาเรื่องเขื่อนกั้นน้ำเค็มก็กลายเป็นปัญหาใหญ่ของจังหวัดพัทลุง ที่ส่วนราชการต่าง ๆ และนักการเมืองทยอยยกขึ้นมาพิจารณา และกลุ่มชาวประมงเอง ก็ยืนยันความเห็นคัดค้านอย่างหนักแน่นโดยตลอดโดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของกรมประมงท้องถิ่น ซึ่งมีความเห็นพ้องต้องกันในเหตุผลของชาวประมงถึงวันที่ 3 มีนาคม 2532 สภาจังหวัดพัทลุงก็ได้ลงมติไม่เห็นด้วยกับมติของ ครม. ในการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มในทะเลสาบไม่ว่าเป็นบริเวณใด และเสนอให้จังหวัดพัทลุงขอยกเลิกโครงการดังกล่าวโดยสิ้นเชิง เดือนกรกฎาคมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยสำนักงานวิจัยและพัฒนา ได้จัดให้มีการสัมมนา เรื่อง "แนวทางการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำทะเลสาบ" ผู้เข้าร่วมสัมมนาเป็นนักวิชาการและตัวแทนชาวบ้านส่วนใหญ่ก็มีความเห็นร่วมกันว่า ไม่ควรมีการสร้างเขื่อนดังกล่าว

ความขัดแย้งเรื่องเขื่อนกั้นทะเลสาบได้เผยแพร่ไปในสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ อย่างกว้างขวางในช่วงต่อมา

นอกเหนือจากข้อคัดค้านเรื่องการกั้นเขื่อน เพราะจะกระทบกับชาวประมงแล้ว กลุ่มชาวประมงยังได้ เสนอให้มีการฟื้นฟูทะเลสาบควบคู่กันไปด้วย โดยเสนอให้มีการเปิดเขื่อนปากกระวะ ให้กระแสน้ำเข้าออกระหว่างทะเลสาบกับทะเลอ่าวไทยได้เหมือนสมัยก่อนให้มีการขุดคลองใหม่เชื่อมทะเลสาบกับอ่าวไทยที่อำเภอสิงขรซึ่งเป็นช่วงที่แคบที่สุด ให้ขุดลอกร่องน้ำระหว่างทะเลสาบตอนนอกกับตอนในให้กว้างและลึก ให้ปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำกร่อยลงทะเลสาบเพิ่มขึ้น ให้ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย และให้มีการแก้ไขปัญหาน้ำจืดโดยต่อท่อน้ำจืดจากฝั่งพัทลุงผ่านทะเลสาบไปยังเขตทำนาของอำเภอระโนด จุดที่ชาวประมงเน้นมากในการปรับปรุงทะเลสาบ คือ การคงสภาพให้ทะเลสาบเป็นทะเลน้ำกร่อยเหมือนก่อนการปิดปากกระวะ (รายละเอียดในเรื่องการปิดปากกระวะ)

การเคลื่อนไหวของชาวประมงในเขตอำเภอปากพะยูนเข้มข้นมากขึ้น เมื่อสมทบกับกลุ่มชาวประมงกลุ่มใหญ่ในเขตทะเลน้อยซึ่งอึดอัดขัดข้องกับปัญหาทะเลตื้นเขิน วัชพืชน้ำ และปูปลาหมัด ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าเกิดจากการปิดปากกระวะ เช่นกันจนกระทั่ง เดือนธันวาคม 2532 กลุ่มชาวประมงใน 4 อำเภอ ของจังหวัดพัทลุง คือ ปากพะยูน ควนขนุน เขาชัยสน และอำเภอเมือง ประมาณ 1,000 คน ได้รวมตัวกันเดินขบวนไปประท้วงที่ศาลากลางจังหวัดพัทลุง เพื่อเรียกร้องให้มีการเร่งรัดแก้ไขปัญหามหาสมุทรโดยด่วน โดยเฉพาะเรื่องให้เรือถอนเขื่อนและฝายกั้นน้ำเค็มที่ปากกระวะทั้งหมด และขุดลอกคูคลองให้น้ำไหลเข้าออกเหมือนเดิม รวมทั้งขยายไปถึงโครงการปรับปรุงทะเลสาบอีกหลายโครงการ เช่น การจัดตั้งหน่วยงานดูแลทะเลสาบโดยเฉพาะ การขุดลอกร่องน้ำ การปราบปรามเครื่องมือผิดกฎหมาย ฯลฯ

ถึงเดือนมีนาคม 2533 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ จึงได้ลงมาพบปะประชาชน เพื่อรับฟังปัญหาที่ปากพะยูนและทะเลน้อย ก็ไม่มีความคืบหน้าในการแก้ไข 2 ปัญหาหลักดังกล่าวแต่อย่างใด การเปิดปากกระวะนั้นทางกรมชลประทานผู้รับผิดชอบ ยืนยันว่าคงทำไม่ได้เพราะการเปิดปิดปากกระวะก็มีลักษณะใกล้เคียงกับพฤติกรรมธรรมชาติอยู่แล้ว (คือมีประตูเปิดปิดน้ำ แต่ความจริงมักจะปิดตลอด) ในขณะที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกรมชลประทานชี้แจงในที่ประชุมชาวประมงที่อำเภอปากพะยูนในเดือนมีนาคม 2533 ว่ากรมชลประทานเปิดก็ได้ แต่ใครจะรับผิดชอบความเสียหายต่าง ๆ (ถ้ามีขึ้น) ซึ่งทำให้ความไม่พอใจให้กับชาวประมงที่เข้าร่วมรับฟังเป็นอันมาก เพราะเขาเองก็มีคำถามว่าแล้วที่การปิดปากกระวะทำให้สัตว์น้ำในทะเลลดน้อยลงเรื่อย ๆ ตลอด 30 ปี

ที่ผ่านมาใครรับผิดชอบบ้างหรือเปล่า ?

ถึงปัจจุบันเขื่อนป่ากระวะก็ยังไม่ปิดสนิท และโครงการสร้างเขื่อนกันน้ำเค็มก็ถูกชะลอออกไปเรื่อย ๆ เพราะกระแสคัดค้านของชาวประมงทางฝั่งพัทลุงยังหนักแน่นอยู่เหมือนปี พ.ศ. 2530 สำหรับกลุ่มชาวประมงและชาวนาทางฝั่งสงขลานั้น ไม่ปรากฏว่ามีความเคลื่อนไหวที่โดดเด่นเป็นพิเศษแต่อย่างไร

สำหรับความเห็นของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจังหวัด ต่อกรณีนี้ในพัทลุงช่วงปี 2532 - 2533 นั้น มีแนวโน้มว่าเห็นด้วยกับข้อเสนอของชาวประมง แต่ทางสงขลาเห็นด้วยกับการสร้างเขื่อนกันน้ำเค็มมากกว่าโดยเฉพาะในปีนี้ (ปี 2534) ซึ่งคาบสมุทรสทิงพระประสบภาวะฝนแล้งอย่างหนัก ชาวนาขาดแคลนน้ำจืด จนไปชุมนุมประท้วงหน้าศาลากลางจังหวัด ทางออกต่อกรณีนี้ ที่เสนอกันอันหนึ่งก็คือ การเร่งสร้างเขื่อนน้ำเค็ม กักน้ำจืดในทะเลสาบ ไปใช้ทำนาภาพโดยรวม ๆ ก็คือ ทางฝั่งพัทลุงค้าน ฝั่งสงขลาสนับสนุน แต่ปัจจุบัน (ปี 2534) เป็นที่เล้าลือกันในหมู่ชาวประมงพัทลุงว่า ฝ่ายบริหารระดับสูงของจังหวัดพัทลุงชุดใหม่นั้นมีแนวโน้มสนับสนุนการสร้างเขื่อนด้วย

ถ้าพิจารณากันถึงท่าทีของหน่วยงานราชการอื่น ๆ ในการใช้ประโยชน์จากทะเลสาบ จะพบว่า มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง คือ กรมประมง และกรมชลประทาน กรมชลประทานนั้นมีหน้าที่จัดหาน้ำจืดให้เกษตรกร แต่กรมประมงรับผิดชอบการประมงซึ่งต้องอาศัยน้ำกร่อย ท่าทีของสองหน่วยงานนี้จึงแตกต่างกัน กรมชลประทานพยายามดัดแปลงทะเลสาบด้วยโครงการต่าง ๆ เพื่อเอาน้ำจืด ตั้งแต่ปิดป่ากระวะ การสร้างโรงสูบน้ำที่ระโนด มาจนถึงการสร้างเขื่อนกันน้ำเค็ม ในขณะที่กรมประมงยืนยันถึงการคงสภาพทะเลสาบตามธรรมชาติ เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ การคัดค้านการดัดแปลงทะเลสาบด้วยโครงการต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างเขื่อนดร.ปลอดประสพ สุรัสวดี อธิบดีกรมประมงได้แสดงความเห็นไว้ อย่างชัดเจนในการสัมมนาที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เมื่อกลางปี 2532 ว่า "มองทางด้านการประมงแล้วไม่น่าสร้าง" ความขัดแย้งในเรื่องนี้จึงเป็นว่าชาวประมงกับกรมประมงฝ่ายหนึ่ง และกรมชลประทานกับชาวนาอีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายแรกนั้นเสียงดังฟังชัดว่าคัดค้านเด็ดขาด ฝ่ายหลังยังอ้อมแอ้มอยู่ แต่ดูเหมือนจะมีแรงส่งอย่างหนักหนักจากระดับสูงของจังหวัดสงขลา ทางฝ่ายนักวิชาการ โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เจ้าของพื้นที่นั้น โนม์เอียงไปทางว่า ไม่ควรดัดแปลงทะเลสาบหรือไม่ควรสร้าง จึงเป็นที่คาดหมายได้ว่าโครงการสร้างเขื่อนกันน้ำเค็มนี้คงเป็นนิยายหลายตอนจบ ที่ถกเถียงกันไปอีกหลายปีและบทสรุปของความขัดแย้งคงบอกเราได้ว่าเสียงประชาชนเจ้าของทะเลสาบได้รับการพิจารณาอย่างน้อยเพียงใด ในประเทศที่เรียกตนเองว่าประชาธิปไตยเต็มใบ

การปิดป่ากระวะเปรียบเสมือนทำเพชรให้เป็นแก้ว การกั้นเขื่อนเหมือนทำแก้วให้เป็นแก้วหัวขาด

(ข้อโต้แย้งเรื่องการปิดป่ากระวะและการกั้นเขื่อนน้ำเค็ม)

จากวารสารแลใต้ ปี 2534

ในระหว่างที่มีการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างเขื่อน และให้เปิดป่ากระวะนั้นได้มีการจัดทำเอกสารของฝ่ายค้านออกเผยแพร่อย่างน้อย 3 ฉบับ คือ "ข้อคิดเห็นในการพัฒนาทะเลสาบสงขลา" ของนายประเทือง โสภโณวงศ์ ความยาวรวมกันถึง 34 หน้า และ "ทักท้วง โครงการเขื่อนกันน้ำเค็มในทะเลสาบสงขลา" ของนายประเทือง โสภโณวงศ์ ความยาวรวมกันถึง 34 หน้า และ "คำคัดค้านโครงการสร้างเขื่อนกันน้ำเค็มในทะเลสาบสงขลา" ของประชาชน จ.พัทลุง ความยาว 30 หน้า (ทราบว่าจะเตรียมโดยนักวิชาการประมงในท้องถิ่น) เอกสารทั้ง 3 ชิ้นดังกล่าว ได้เสนอข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับทั้งสองกรณีไว้โดยสรุป ดังนี้

1. ทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลน้ำกร่อย

ผู้จัดเตรียมเอกสาร มีความเห็นว่าจะต้องมีการยอมรับข้อเท็จจริงข้อนี้เป็นอันดับแรก จึงจะทำให้มีการพัฒนาทะเลสาบถูกทิศทางสอดคล้องกับความเป็นจริง โครงการสร้างเขื่อนกันน้ำเค็ม ซึ่งเสนอโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น เป็นโครงการที่เสนอด้วยความเข้าใจที่

ผิดว่า ทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลสาบน้ำจืด ดังปรากฏในเอกสาร "หัทท้วง"

"ตามหนังสือที่ นร. 0912/ 697 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2530 เรื่องการดำเนินงานในระยะที่ 2 ตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เสนอให้นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีในวันที่ 3 มีนาคม 2530 มีข้อความที่เกี่ยวกับทะเลสาบสงขลาคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงหลายประการ เริ่มจากการประเมินบริเวณทะเลหลวง (หมายถึงทะเลสาบสงขลาตอนบน-บก) ว่าเดิมเคยเป็นแหล่งน้ำจืดที่เป็นแหล่งทรัพยากรทางการประมง"

คำว่า "เดิม" เป็นการยากต่อการตีความหมายว่าตั้งแต่เมื่อไร ผู้หัทท้วงจะถือเอาช่วงเวลาก่อนปิด "ปากกระวะ" สายแรกสักประมาณ 10 ปี มาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นเนื้อหาของคำว่า "เดิม"

ก่อนปิดปากกระวะ ทะเลหลวงเป็นเขตน้กร่อย (ข้อมูลได้แสดงไว้แล้วใน "ข้อคิดเห็น")

หลังปิดปากกระวะแล้วทะเลหลวงยังเป็นเขตน้กร่อย (ถือข้อมูลสถิติการวัดความเค็มของสถานีสูบน้ำโครงการชลประทานทุ่งระโนดเป็นหลัก และการอาศัยของสัตว์น้ำกร่อย ในข้อคิดเห็นฯ ของผู้หัทท้วงได้บอกว่าเป็นเขตน้จืด (น้ำปรอง) ในข้อคิดเห็นนั้น ใช้ข้อมูลสถิติการวัดความเค็มของสถานีประมงทะเลจังหวัดสงขลา เนื่องจากผู้เสนอความคิดเห็นใช้ข้อมูลด้านอื่น ๆ จากสถานีประมงทะเลเป็นหลัก ในการเสนอ "ข้อคิดเห็นฯ" จึงนำข้อมูลทางด้านความเค็มของทะเลหลวงมาใช้ด้วย เพื่อให้เป็นแนวเดียวกัน แต่ถ้าเข้มงวดกันจริง ๆ แล้วก็ควรถือข้อมูลทางสถิติการวัดความเค็มของสถานีสูบน้ำโครงการชลประทานทุ่งระโนด เพราะได้การทำอย่างละเอียดและต่อเนื่อง

เดิมทะเลหลวงเป็นเขตน้กร่อย ไม่ใช่เขตน้จืด

การประเมินว่า "เดิมเป็นแหล่งน้ำจืดที่เป็นชุมทรัพยากรทางการประมง" ก็คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง การประเมินว่า "เป็นชุมทรัพยากรทางการประมง" นั้นถูกต้อง แต่เป็นชุมทรัพยากรทางการประมงน้ำกร่อย-น้ำเค็ม เป็นหลักไม่ใช่ชุมทรัพยากรทางการประมงน้ำจืดเป็นหลัก

ปัญหาน้ำทะเลหนุนให้ทะเลสาบสงขลาเป็นน้ำกร่อย เป็นสภาพปกติของทะเลสาบสงขลาไม่ใช่สภาพ "แปรเปลี่ยนไปมาก"

ข้อเท็จจริงคือ ประมาณเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม ในหน้าฝน น้ำในทะเลสาบสงขลาเกือบทุกเขตจะเป็นน้ำจืด แต่เริ่มเดือน มกราคม น้ำทะเลอ่าวไทยจะหนุนเข้าทะเลสาบ และจะหนุนหนักในเดือน กุมภาพันธ์ จะทำให้ทะเลสาบเป็นน้ำกร่อยไปเป็นเวลายาวนาน จนถึงหน้าฝนครั้งใหม่ จึงจะเป็นน้ำจืดอีก เอกสาร "ข้อคิดเห็น" ให้แจกแจงถึงความเป็นทะเลสาบน้ำกร่อยว่า

"ทะเลสาบสงขลาเป็นทะเลสาบน้ำกร่อยที่เป็นข้อสรุปของชาวบ้านบางคนที่อาศัยทะเลสาบในการดำรงชีพ อาจจะขัดกับนักวิชาการบางท่านที่กล่าวว่า ทะเลสาบตอนในเป็นทะเลสาบน้ำจืด ทะเลสาบตอนนอกเป็นทะเลสาบน้ำเค็ม ทะเลสาบตอนกลางเป็นน้ำกร่อย ทะเลสาบตอนบนกร่อยจนถึงจืด บนสุดจืด จะหาข้อสรุปของนักวิชาการอย่างแจ่มชัดว่าทะเลสาบเป็นทะเลสาบน้ำกร่อย ผู้เสนอความเห็นยังไม่พบเนื่องจากทะเลสาบสงขลามีสันที่กว้างขวางมาก มีลักษณะแคบกว้างเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน ทั้งปัจจัยที่ทำให้น้ำเค็มมากเค็มน้อยแตกต่างกัน ความเค็มมีการแปรเปลี่ยนในช่วงกว้างที่ไม่ค่อยคงที่ เมื่อดูเฉพาะส่วนหรือดูผิวเผินก็เหมือนจะแยกเป็นส่วนน้ำเค็ม น้ำกร่อย น้ำจืดได้ แต่ในความเป็นจริง เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ขึ้น มีกระแสน้ำพัดประจำ น้ำมีการขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่หยุดนิ่ง การแพร่กระจายความเค็มเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ความเค็มในพื้นที่ใกล้เคียงแตกต่างกันอย่างมาก หาเส้นแบ่งไม่ได้ ความเค็มจะแตกต่างกันมากก็เมื่ออยู่ในจุดที่ห่างกันไกล แต่ความแตกต่างนี้ก็ไม่สามารถกำหนดลักษณะของเขตให้เป็นเขตน้จืดหรือเขตน้เค็มได้ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของทุกเขต (ยกเว้นทะเลน้อย) ล้วนเป็นน้ำกร่อยในช่วงเวลานานกว่าและยังไม่สามารถเอาลักษณะแตกต่างดังกล่าวมากำหนดเป็นลักษณะของทะเลสาบอยู่ในห้วงน้ำอันเดียวกัน ซึ่งเป็นการลบล้างลักษณะร่วมของแต่ละเขตที่เป็นน้ำกร่อยลบล้างองค์รวมของทะเลสาบสงขลาที่เป็นทะเลสาบน้ำกร่อย

ความแตกต่างของความเค็มค่อนข้างมากอยู่ในพื้นที่ทะเลสาบตอนใน (ทะเลหลวง) นับแต่แหลมจองถนน หัวเกาะใหญ่ขึ้นไปถึงระโนด หัวป่า ซึ่งเป็นเขตน้ที่ค่อนข้างจืดและจะจืดสนิทระยะหนึ่ง

เนื่องจากข้อมูลที่ได้หลังปิดปากกระวะหลายปีสืบทอดว่าปีข้อมูลที่ออกมาจากการสำรวจจึงล้วนเป็นน้ำจืด (น้ำปรอง) การได้ข้อมูลเช่นนี้ไม่ใช่ข้อมูลที่แท้จริงของทะเลสาบสงขลาตอนในเป็นน้ำทะเลจืด

แต่หลักฐานที่ยืนยันได้ว่า เขตนี้เป็นเขตน้กร่อย ก็คือ จำนวน ชนิด และเวลาของสัตว์น้ำเค็มที่อยู่ในเขตนี้ สัตว์น้ำเค็มที่อยู่ในเขตนี้มีจำนวนมากเป็นฝูง ๆ ชาวประมงจะเคลื่อนที่ตามจับ เช่น ปลาปุด ปลาตะลุมพุก ปลาเจลิยบ ปลาโคบมัน เป็นต้น ชนิดของสัตว์น้ำเค็มเกือบทุกชนิดที่ทะเลอ่าวไทยมีทะเลสาบตอนในมีแม่แต่ปลาจลาม ปลาโลมา ก็ยังมี เวลาของสัตว์น้ำเค็มที่อยู่ในเขตนี้มีลักษณะเป็นวัฏจักร คือ เข้ามารับน้ำเค็มทางปากกระวะในหน้ามรสุม อาศัยเติบโตอยู่ในทะเลสาบตอนใน 9-10 เดือน จนถึงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม ฝนตกหนัก น้ำมาก ก็จะลงไปตามน้ำ แต่ส่วนหนึ่งก็ยังคงอยู่ในทะเลสาบตอนในไม่ได้ออกไปทั้งหมด

สำหรับความเค็มของน้ำ ได้ข้อมูลจากชาวประมงคนที่อยู่ริมคลองระโนด และอยู่ทางเกาะใหญ่ล้วนตรงกันว่าน้ำเค็มที่เข้ามาจากปากกระวะ ทำให้ทะเลสาบตอนใน "น้ำพอหวาน ๆ" บางปีก็กินขอบเขตกว้างไปถึงเกาะใหญ่ บางปีก็แคบ แล้วแต่ปีไหนลมแรงมากแรงน้อย และค่อย ๆ จืดลง ๆ จนจืดสนิทกินได้

จากข้อมูลที่สัตว์น้ำเค็มอาศัยอยู่มากและอาศัยอยู่ได้ตลอดปีกับปริมาณน้ำเค็มที่เข้าทางปากกระวะทุกทางจำนวนมาก ประสานกับความลึกของทะเลสาบตอนในที่พื้นที่ส่วนใหญ่ลึกกว่าทะเลสาบตอนกลางตอนนอก คือ ลึกไม่น้อยกว่า 2.5 เมตร ก็คาดได้ว่า จะมีการแบ่งชั้นของน้ำเกิดขึ้นได้โดยน้ำเค็มน้ำกร่อยอยู่ชั้นล่าง น้ำจืดอยู่ชั้นบน ทั้งทะเลสาบตอนในก็มีขนาดใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งของทะเลสาบ มวลน้ำที่เหมาะสมกับสัตว์น้ำเค็มสามารถเคลื่อนตัวไปมาในทะเลสาบได้ หรืออาจตั้งสมมุติฐานขึ้นได้ว่า น้ำเค็มเข้าทางปากกระวะ 3 สาย เวลา 3 เดือน ความเค็ม 35 ส่วนในพันส่วน น้ำจืดลงทะเลสาบตอนใน 10 สาย (รวมทั้งน้ำฝนที่ตกในทะเลสาบด้วย) เป็นเวลา 12 เดือน ปริมาณน้ำไหลแต่ละสายต่อหนึ่งหน่วยเวลา เท่ากันสมการความเค็มของน้ำ คือ $3 \times 3 (35-0) = 10 \times 12 (ค-0)$ ความเค็มของน้ำจะได้ประมาณ 2,625 ส่วนในพันส่วน เมื่อรวมกันกับความเค็มของทะเลสาบตอนกลางไปรวมบ้าง และการแบ่งชั้นความเค็มของน้ำ (ถ้ามี) ทะเลสาบตอนในจะต้องเป็นทะเลสาบน้ำกร่อย

ไม่ว่าข้อมูลที่สัตว์น้ำเค็มอาศัยอยู่ได้ตลอดปีและชุกชุม หรือข้อมูลจากชาวประมง ชาวบ้านหรือสมมุติฐานล้วนยืนยันได้ว่า ก่อนปิดปากกระวะ ทะเลสาบ ทะเลสาบตอนในเป็นทะเลสาบน้ำกร่อย จะเป็นทะเลสาบน้ำจืดไม่ได้

สำหรับทะเลสาบน้ำเค็มนั้นไม่มีปัญหาเพราะส่วนที่น้ำเค็มค่อนข้างยาวนานมีพื้นที่เล็กน้อยเฉพาะจากช่องแคบหัวเขาแดงมาปากอ่าวเท่านั้นเอง และข้อมูลนี้ก็เป็นข้อมูลหลังปิดปากกระวะแล้วเช่นกัน

การให้ข้อสรุปว่า ทะเลสาบสงขลาตอนนอกเป็นน้ำเค็ม ตอนในเป็นน้ำจืด หรือทะเลสาบน้ำเค็มลูกผสม คือเป็นทะเลสาบน้ำเค็ม ทะเลสาบน้ำกร่อย ทะเลสาบน้ำจืด รวมอยู่ในห้วงน้ำเดียวกัน คงเป็นข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้หลังปิดปากกระวะแล้วซึ่งไม่ใช่ทะเลสาบสงขลาที่แท้จริง แต่เป็นทะเลสาบสงขลาที่ถูกตัดแปลงด้วยน้ำมือมนุษย์แล้ว ทะเลสาบสงขลาที่แท้จริงเป็นทะเลสาบน้ำกร่อยอย่างแน่นอน

เอกสาร "คำค้านฯ" ก็มีความเห็นว่า ผู้เสนอโครงการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มมีความเห็นผิด เพราะได้ข้อมูลที่ผิด และได้ขยายความถึงสภาพทางธรรมชาติของทะเลหลวงหรือทะเลสาบสงขลาตอนบนละเอียดยิ่งขึ้นไปอีกว่า

"ถ้าพิจารณาทางด้านตะวันตกของด้านเหนือของทะเลหลวงจะเห็นว่ามคลองเชื่อมกับทะเลน้อย ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อำเภอชะอวดและหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลาทางด้านตะวันตกและมองไปทางด้านตะวันออกของด้านเหนือของทะเลสาบตอนบนจะมีคลองเชื่อมทะเลหลวง ผ่านอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ยาวไปทางทิศเหนือขนานกับฝั่งทะเลอ่าวไทย ผ่านอำเภอหัวไทรไปออกที่อ่าวปากพนัง อำเภอปากพนังจังหวัด

นครศรีธรรมราช คลองนี้ยาวประมาณ 70 กิโลเมตร ส่วนทางทิศใต้ของทะเลหลวงจะผ่านช่องแคบหน้าที่ว่าการอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ไปออกสู่ทะเลสาบตอนล่างที่ตำบลปากกรอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ลำคลองระโนด ปากพนังและช่องแคบปากกรอเป็นทางเข้าของน้ำเค็ม ซึ่งทำให้เกิดน้ำกร่อยในระหว่างเดือนมีนาคม-ตุลาคม ส่วนทางตอนเหนือรับน้ำจืดจากทะเลน้อยและน้ำกร่อยจากอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช กับแหล่งน้ำต่าง ๆ ในท้องที่อำเภอควนขนุน อำเภอเมือง อำเภอเขาชัยสน และ

อำเภอปากพะยูน ในระหว่าง ฤดูฝนตั้งแต่เดือนตุลาคม จึงทำให้ทะเลหลวงกลายเป็นทะเลน้ำจืดในช่วงเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ ดังกล่าว

จึงควรสรุปว่า ทะเลหลวงหรือทะเลสาบสงขลาตอนบน คือทะเลสาบน้ำกร่อย โดยข้อสรุปอันนี้เอง จึงโยงไปสู่การประเมินค่าของโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทะเลสาบเป็นประเด็นถัดมา

2. การปิดปากกระวะ คือความผิดพลาดครั้งหนึ่ง

ปากกระวะ คือ คลองที่เชื่อมต่อทะเลสาบกับทะเลอ่าวไทย มีอยู่หลายสายตามเอกสาร "คำคัดค้าน" คือ

"ทางตอนเหนือที่เชื่อมกับทะเลอ่าวไทย ได้แก่คลองระโนด-หัวไทร-ปากพ่อง-อ่าวปากพ่อง คลองนี้ยังมีลำคลองแยกไปเชื่อมกับอ่าวไทยอีกหลายคลอง เช่น คลองรับแพรอกเชื่อมกับทะเลอ่าวไทยที่บ้านปากแพรอกคลองแดนเชื่อมกับอ่าวไทย ที่ปากกระวะ และคลองแพรอกเมืองออกที่บ้านแพรอกเมือง นอกจากนี้ยังมีคลองพังยางทางใต้ของอำเภอระโนดเชื่อมกับอ่าวไทยที่บ้านพังยาง (ปากคลองเหล่านี้ได้มีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มปิดหมดแล้ว)

ในช่วงกลาง มีคลองโหนดรอบระหว่างบ้านศรีชัยกับสทิงพระ ปัจจุบันถูกปิดโดยธรรมชาติ ทางตอนใต้เชื่อมกับอ่าวไทยปากทะเลสาบที่หัวเขาแดง จังหวัดสงขลา ที่จริงยังมีคลองลำโรงอีก คลองที่เชื่อมกับอ่าวไทย ที่บ้านเก้าแสงหรือเขาเก้าแสง แต่คลองนี้ถูกปิดตายจากการพัฒนาเมืองสงขลา ทำให้เหลือทางเชื่อมอ่าวไทยเฉพาะบริเวณปากน้ำทะเลสาบสงขลาเท่านั้น

ปัจจุบันนี้ทางเชื่อมของทะเลสาบกับอ่าวไทยมีเพียงปากน้ำทะเลสาบสงขลาเพียงทางเดียว ส่วนทางคลองระโนด-หัวไทร-ปากพ่อง เกือบจะไม่มีทางเชื่อมกับอ่าวไทยแล้ว เพราะความตื้นเขินของคลองดังกล่าว เว้นแต่ในฤดูน้ำท่วมเท่านั้น

เนื่องจากทะเลหลวง หรือทะเลสาบตอนบนมีทางเชื่อมกับอ่าวไทยได้หลายทางดังกล่าวแล้ว จึงทำให้เป็นทะเลสาบน้ำกร่อยเพราะได้รับน้ำทะเลจากอ่าวไทยจากคลองปากพ่อง-ระโนด แพรอกเมือง ระโนด ปากกระวะ-ระโนด ปากแตร-ระโนด ผ่านทางคลองระโนดเข้าสู่ทะเลสาบในฤดูมรสุม ไปผสมกับน้ำจืดจากคลองต่าง ๆ ในท้องที่จังหวัดพัทลุงบางส่วนจากอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราชส่วนทะเลน้อยทางคลองนางเรียม ทำให้น้ำในบริเวณทะเลหลวงหรือทะเลสาบตอนบนเป็นน้ำกร่อย"

สภาพทางธรรมชาติดังกล่าว มีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ คือ

"เมื่อถึงฤดูน้ำท่วม น้ำจืดจะดันสันทรายปิดปากน้ำออก ทำให้ปากน้ำเปิดออกสู่ทะเลอ่าวไทย น้ำจืดจำนวนมากจะระบายออกทางปากกระวะ จะลงสู่ทะเลอ่าวไทยในฤดูมรสุมตั้งแต่เดือนตุลาคม-ธันวาคมของทุกปี หลังจากนั้นจะทำให้ระดับน้ำในคลองต่าง ๆ และในทะเลสาบต่ำกว่าระดับน้ำในทะเลอ่าวไทย เมื่อเกิดคลื่นลมจัดทำให้น้ำเค็มจากอ่าวไทยถูกพัดเข้าคลองทางช่องปากกระวะทุกแห่ง พร้อมกับพัดพาเอาสัตว์น้ำเค็มน้ำกร่อยริมฝั่ง (ซึ่งเกิดจากน้ำจืดปากคลองผสมกับทะเลทางช่องปากกระวะ) ทั้งวัยอ่อนและระยะเป็นไข่ ซึ่งเป็นระยะที่สัตว์น้ำในอ่าวไทยแพร่กระจายมากที่สุดในรอบปีเป็นเวลาประมาณ 3 เดือน จะสิ้นสุดลงเมื่อหมดมรสุม ปากกระวะปิด ทำให้อ่าวไทยน้ำเค็มเข้ามาอาศัยอยู่ในทะเลสาบเป็นจำนวนมากมหาศาลทุกปี เมื่อน้ำเค็มถูกพัดพาไหลลงสู่ทะเลสาบตอนใน ที่เป็นน้ำจืดในระยะที่มีฝนตกชุก (เดือนตุลาคม ถึง ธันวาคม) กลายเป็นน้ำกร่อย สัตว์น้ำเค็มจำนวนมากเคลื่อนเข้าหาแหล่งน้ำกร่อยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและโตเต็มที่เมื่อถึงฤดูฝนถัดไป สัตว์น้ำกร่อยเหล่านี้เมื่อโตเต็มวัยแล้วจะเดินทางไปยังน้ำที่มีความเค็มสูงขึ้น เพื่อการสืบพันธุ์และขยายพันธุ์ต่อไป โดยเดินทางออกสู่แหล่งน้ำเค็มในอ่าวไทยทางคลองระโนด-หัวไทร-ปากพ่อง ออกสู่น้ำเค็มทางช่องปากกระวะต่าง ๆ และอ่าวปากพ่อง แต่ส่วนใหญ่จะออกทางช่องแคบหน้าว่าการอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง ผ่านช่องปากรอ ออกสู่ทะเลสาบตอนล่างและออกสู่อ่าวไทยทางปากน้ำสงขลาในที่สุดสัตว์น้ำกร่อยเหล่านี้ได้อาศัย น้ำเค็มในอ่าวไทย เกิดการขยายพันธุ์กลายเป็นสัตว์น้ำวัยอ่อน ถูกคลื่นและลมพัด เข้าสู่ทะเลสาบในช่วงมรสุมหมุนเวียนอยู่เช่นนี้ตลอดไป ทำให้มีผู้ประกอบอาชีพทางจับสัตว์น้ำในท้องที่อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุงที่ช่องแคบปากรอ และในทะเลสาบตอนล่างอย่างแพร่หลาย นี่คือการเสื่อมของทะเลสาบในอดีต

เมื่อเป็นทะเลสาบน้ำกร่อยแล้ว ก็จะเป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติ เพราะบริเวณน้ำกร่อยจะเป็นที่เจริญเติบโตของสัตว์น้ำที่มีค่าทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะสัตว์น้ำที่วางไข่และเป็นตัวอ่อนในอ่าวไทย จะถูกกระแสน้ำทะเลพัดเข้าสู่ทะเลสาบ แพร่กระจายเข้าไปเลี้ยงตัวในทะเลสาบน้ำกร่อย ตั้งแต่เดือนมีนาคม-ตุลาคม เมื่อเติบโตเต็มวัยก็กลับออกไปวางไข่ในอ่าวไทย ระหว่างเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ เป็นวัฏจักรของธรรมชาติขั้วนี้รันดร์

สัตว์น้ำกร่อยเศรษฐกิจเหล่านี้ ได้แก่ กุ้งต่าง ๆ เช่น กุ้งหัวมัน กุ้งหัวแข็ง กุ้งก้ามกราม กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ ปลากระพงขาว ปลากระบอก ฯลฯ กุ้งปลาดังกล่าวมีขุกขมจับได้ทั่วไปไม่ว่าส่วนไหนของทะเลสาบ ซึ่งมีมากทั้งปริมาณ (ทั้งจำนวนและชนิด ทั้งสัตว์น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม) และคุณภาพก็ยอดเยี่ยม ทั้งอ้วน หวาน มัน ราคาแพง กว่ากุ้งปลาจากแหล่งน้ำอื่น ๆ

ด้วยความประสงค์ที่จะจัดหาน้ำจืดเพื่อการทำนาบนคาบสมุทรสทิงพระซึ่งอยู่ระหว่างอ่าวไทยและทะเลสาบสงขลา กรมชลประทานจึงได้สร้างเขื่อนกั้นปากคลองสายต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้ป่ากระวะหรือปากคลองทั้งหมด 5 สาย ถูกปิดตายไม่มีการถ่ายเทน้ำระหว่างอ่าวไทยกับทะเลสาบตอนบนอีกต่อไปเอกสาร "หักทวง" ระบุว่า "การปิดป่ากระวะเป็นความผิดพลาดครั้งใหญ่" เป็นการทำลายระบบนิเวศของทะเลสาบ ทำให้ผลผลิตของสัตว์น้ำลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว ถึงแม้ว่าจะมีการประเมินว่าสาเหตุที่สัตว์น้ำลดน้อยลงเป็นเพราะ มีการใช้เครื่องมือประมงเพิ่มขึ้น ชาวประมงเพิ่มขึ้น มีการใช้เครื่องมือผิดกฎหมายแต่ผู้เสนอก็มีความเห็นว่า เป็นการประเมิน "ถูกในสาเหตุรองไม่ใช่สาเหตุหลัก" สาเหตุหลักคือ การปิดป่ากระวะ ปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำนี้ ยังหาข้อยุติได้ยาก เพราะก่อนการปิดป่ากระวะไม่ปรากฏว่าได้เคยมีการสำรวจชนิดของสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆ ไว้เปรียบเทียบ แต่ชาวประมงบางส่วนเชื่อ (จากประสบการณ์) ว่าการปิดป่ากระวะ คือ สาเหตุสำคัญและดูตามวงจรการเคลื่อนย้ายของสัตว์น้ำข้างต้นก็เป็นเหตุผลที่มีน้ำหนักอยู่มากพอสมควร

นอกเหนือจากการปิดป่ากระวะจะทำให้สัตว์น้ำลดน้อยลงแล้วยังก่อให้เกิดผลอื่น ๆ อีก คือ ทำให้มีสภาพสมดุลของทะเลสาบสูญเสียไป คือ

คลองระโนด-หัวไทร-ปากพนัง ก่อนปิดป่ากระวะและหลังปิดป่ากระวะใหม่ ๆ ในฤดูมรสุมที่ทะเลอ่าวไทยมีคลื่นลมจัด ไม่เหมาะแก่การเดินทางเรือขายฝั่งแต่การขนส่งสินค้ายังจำเป็น เรือขายฝั่งขนาด 70-80 ตัน เช่น เรือหักฉิมไพศาลก็จะเดินทางเข้าคลองปากพนัง-หัวไทร-ระโนด ออกทะเลสาบสงขลา ที่ปากคลองระโนด ไปส่งสินค้าที่จังหวัดสงขลา และกลับตามเส้นทางเดิม พ่อค้าแม่ค้าทางปากพนังก็ใช้เส้นทางนี้ เอาสินค้าบรรทุกเรือลำใหญ่เดินทางขายของมาออกทะเลสาบและสินค้าตามหมู่บ้านอำเภอริมทะเลสาบ ชาวประมงจากทะเลสาบก็ใช้เส้นทางนี้เช่นชาวบ้านที่อยู่ริมคลองจะใช้เส้นทางนี้โดยมีเรือยนต์ประจำรับส่งคนเป็นช่วง ๆ

แต่ในปัจจุบันคลองระโนด-ปากพนัง ช่วงคลองแดน-หัวไทร ซึ่งเป็นช่วงที่คลองค่อนข้างแคบและแคบเดี่ยว น้ำเดินไม่ค่อยสะดวกอยู่แล้ว (ช่วงนี้มีป่ากระวะใหญ่ ๆ 2 สาย ถูกปิดตาย มีแต่ระบายน้ำออกบ้างเพื่อน้ำจะท่วมที่นาของชาวบ้าน) ได้ตื่นขึ้นจนเรือยนต์เดินทางไม่ได้ แม้แต่เรือหางยาวก็ยังเดินทางลำบาก

ปากคลองระโนดก็เช่นเดียวกัน ในปัจจุบันเรือตัวระโนด-ลำปำ ที่มีขนาดเพียง 7-8 ตัน จะเข้าออกยังลำบาก สำหรับป่ากระวะที่ปากแด่ระดับเขินจนเป็นดอน ป่ากระวะที่หัวระวะ (บ้านระวะ) คลองที่เคยลึกเคยใหญ่มาก ในปัจจุบันนี้ตื่นขึ้นเต็มไปด้วยจอกแหน ผักตบชวา มีคนเรือสะพานถมคลองฝั่งทอ ทำถนนนี้เป็นส่วนที่เราสามารถเห็นด้วยตา ส่วนของพื้นทะเลสาบที่มองด้วยตาไม่เห็นจะตื่นขึ้นขนาดไหนก็พอที่จะคาดคิดได้

ถ้าพิจารณาให้ดี สภาพสมดุลทางธรรมชาติก่อนปิดป่ากระวะ แม้ในเวลาชั่วอายุคนยังสังเกตแทบไม่ออกว่าคลองจะตื่นขึ้นขึ้นเท่าไร แต่เมื่อปิดป่ากระวะแล้วเพียง 30 ปี คลองขนาดเรือ 70-80 ตัน แล่นไปมาได้ กลับตื่นขึ้น แม้แต่เรือหางยาวลำเล็ก ๆ ยังเดินทางลำบาก สภาพเสียสมดุลทางธรรมชาติในช่วงเวลา 30 ปี เทียบกับเวลาที่เป็นไปเองตามธรรมชาติหลายชั่วอายุคน นับว่า 30 ปีสั้นมาก แค่นี้ก็ตื่นขึ้นแล้ว แต่สภาพของทะเลสาบเปลี่ยนไปมากเหลือเกิน เปลี่ยนไปอย่างน่าใจหาย

สำหรับผักตบชวา ซึ่งแต่ก่อนจะหมดไปตามฤดูกาล จะมีเหลือบ้างก็ตามชอกตามชอยของสายน้ำ

แต่ในปัจจุบันได้แพร่เต็มคลองระโนด-หัวไทร-ปากพนัง คลองระโนดในเขตสุขาภิบาล ต้องรื้อต้องลอก ด้วยคนจำนวนมากอย่างน้อยปีละสองหน แต่ก็ลอกไม่หมด สำหรับในทะเลสาบตอนในจะมีผักตบชวา เกาะกลุ่มลอยเป็นแพมองดูไกล ๆ เหมือนเรือขาวประมงหาปลาหลายร้อยหลายพันลำตามริมตลิ่ง หนาแน่นเป็นบริเวณกว้าง ต้องถ่อเรือบุกน้ำไปไกลถึงจะพ้นเขต ซึ่งแต่ก่อนไม่มีสภาพเช่นนี้ผักตบเหล่านี้ จะตายเมื่อน้ำเค็มน้ำกร่อยขึ้นมา สภาพผักตบชวาที่ขยายตัวนี้จะใช้กำลังคน กำลังเครื่องจักรมหาศาลมา ขจัดก็ขจัดไม่หมด

วัชพืชน้ำจืดอย่างอื่น ๆ เช่น สาหร่าย กระจูด พง ก็ขึ้นขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในที่ดินจะ ยิ่งมีมาก ซึ่งวัชพืชน้ำจืดพวกนี้ในสมัยที่ยังไม่ปิดปากกระวะ จะตายไปเอง เพราะน้ำกร่อย

ชาวประมงแถบทะเลน้อย ซึ่งอยู่ตอนเหนือสุดของทะเลสาบ ยืนยันอย่างแข็งขันถึงการเพิ่มขึ้นของ วัชพืชต่าง ๆ จนเต็มทะเลกำจัดไม่หมด เป็นเวลาหลายสิบปี เพราะไม่มีน้ำกร่อยจากอ่าวไทยเข้าไป ทำลายหลังปิดปากกระวะ เพิ่งมีในปีนี้อเองที่มีน้ำเค็ม (กร่อย) จากอ่าวไทยเข้าไปถึง (เพราะน้ำจืดลง ทะเลสาบน้อยมาก) วัชพืชเหล่านี้จึงตายเกือบหมดทำให้ทะเลน้อยโล่งเตียนอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ ปลาในทะเลน้อยก็ลดลงอย่างรวดเร็วเพราะทะเลน้อยกลายเป็นทะเลน้ำจืดหลังปิดปากกระวะ จนกระทั่งปีนี้ เองที่ปลาเพิ่มขึ้น เพราะมีน้ำเค็มเข้าไป ข้อพิสูจน์เรื่องผลกระทบของการปิดปากกระวะจึงศึกษาได้จาก ทะเลน้อย ซึ่งเป็นส่วนเชื่อมต่อจากทะเลหลวงและรับผลกระทบโดยตรงจากการเชื่อมต่อของอ่าวไทยกับ ทะเลสาบจากปาก

3. เชื้อนกัณฑ์ทะเลสาบจะเป็นความผิดพลาดครั้งที่สอง

เมื่อได้วิเคราะห์ถึงผลกระทบอันมหาศาลของการปิดปากกระวะ และสภาพข้อเท็จจริงของทะเลสาบ แล้ว ก็โยงใยไปถึงโครงการกั้นเขื่อนน้ำเค็ม เอกสาร "คัดค้านฯ"ระบุว่า การปิดเขื่อนกั้นน้ำเค็มก็จะเป็น "ความผิดพลาดครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง" เพราะ

ในปัจจุบันโดยถือเอาความเค็มของน้ำเป็นเกณฑ์ ทะเลสาบตอนในในส่วนที่เริ่มจากแหลมจองถนนไป หัวป่า-ระโนด นับได้ว่าเป็นทะเลสาบส่วนที่เป็นน้ำจืด แต่ชาวบ้านเรียกว่า "น้ำปรอง" (คือน้ำจืดที่มีน้ำเค็ม ไปผสมแล้ว แต่น้ำเค็มน้อย ยังไม่ถึงกับทำให้เป็นน้ำกร่อย) เขตนี้มีสัตว์น้ำจืดและสัตว์น้ำกร่อย ทะเลสาบ ตอนกลาง ส่วนที่เริ่มจากแหลมจองถนน เกาะใหญ่ลงมาถึงปากรอนับได้ว่าเป็นทะเลสาบส่วนที่เป็นน้ำ กร่อยเขตนี้ยังมีสัตว์น้ำเค็ม น้ำกร่อย และน้ำจืด เพียงแต่ความขุ่นและชนิดของสัตว์น้ำลดลงไปเท่านั้น

ถ้าปิดที่แหลมจองถนน จะทำให้ทะเลสาบตอนในเป็นเขตน้ำจืดอย่างสมบูรณ์ จะทำลายสัตว์น้ำ กร่อยหมดไปอย่างสิ้นเชิง ถ้าปิดที่ปากกรอจะทำให้ทะเลสาบตอนกลาง ตอนในเป็นน้ำจืดอย่างสมบูรณ์ จะ ทำให้สัตว์น้ำกร่อยน้ำเค็มหมดไปจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของทะเลสาบ ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 500,000 ไร่ (ปิดที่ปากพะยูนเป็นเรื่องยาก เพราะต้องปิดกั้นหลายแห่งจึงจะกั้นน้ำเค็มได้)

ประการแรก ถ้าปิดทะเลสาบ ผลที่ได้คือ ได้ข้าวเพิ่ม ได้ปลาน้ำจืดเพิ่ม แต่เสียสัตว์น้ำกร่อยน้ำเค็มไป มูลค่าของข้าวกับสัตว์น้ำกร่อยน้ำเค็มต่อหนึ่งหน่วยน้ำหนักต่างกันอย่างน้อย 1 ต่อ 30 ขึ้นไป ผลผลิตต่อ 1 หน่วย พื้นที่ประมาณ 6 ต่อ 1 เป็นอย่างมาก สำหรับสัตว์น้ำ ผลผลิตคิดเพิ่มลดเท่ากัน แต่ราคาต่างกัน อย่างน้อย 1 ต่อ 2 รวมได้ 7 เสีย 30 หรือได้ 1 เสีย 4 หักแล้วเสีย 3

แต่พื้นที่ทะเลสาบจะเสียไปประมาณ 500,000 ไร่ ถ้าปิดที่ปากกรอ หรือเสียไป 300,000 ไร่ ถ้าปิด ที่แหลมจองถนน พื้นที่ทำนา 2 หน เต็มที่ไม่เกิน 300,000 ไร่ ถ้าคิดราคาสัตว์น้ำกร่อย น้ำเค็ม กิโลกรัม ละ 90 บาท ผลผลิต 70 กิโลกรัมต่อไร่ จะสูญเสียไปคิดเป็นเงินปีละ 1,197,000,000 บาท ถ้าปิดที่ปาก กรอหรือ 567,000,000 บาท ถ้าปิดที่แหลมจองถนน

ประการที่สอง ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ คือ ชาวนา ส่วนที่ยังไม่ได้รับบริการน้ำจากโครงการชลประทาน ทุ่งระโนดประโยชน์ที่ได้ คือ ทำนาเพิ่มขึ้นอีกหนหนึ่ง กล่าวสำหรับชาวนาภาคใต้แล้ว การทำนาใน ปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้ได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่าเหนื่อย การจะทำนาเพิ่มขึ้นอีกหนหนึ่งก็ไม่ใช่ เป็นความต้องการมากนัก ความต้องการที่จะเปลี่ยนอาชีพที่ดีกว่าเป็นแนวโน้มที่ชาวนาส่วนไม่น้อย ต้องการ

กล่าวสำหรับผู้เสียประโยชน์ คือ ชาวประมง โดยเฉพาะชาวประมงอาชีพที่ไม่มีผืนแผ่นดินจะครอบครอง อาศัยแต่่าน้ำที่ไม่ได้เป็นเจ้าของมาเลี้ยงชีวิต นับเป็นจำนวนคนเกินกว่า 40 ส่วนร้อยของชาวประมง เมื่อรวมกับชาวประมงเป็นหลัก (มีที่ดินทำกินอยู่บ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่รายได้ส่วนใหญ่ในการดำรงชีพมาจากการประมง) ก็เป็นคนเกินกว่า 80 ส่วนร้อยของชาวประมง คนส่วนนี้จะมีสภาพเหมือนกับถูกยึดที่นาที่ให้ผลผลิตดี (ทะเลสาบน้ำกร่อย) ไปเป็นที่นาให้ผลผลิตต่ำ (ทะเลสาบน้ำจืด) นับเป็นความเสียหายที่กระทบกระเทือนถึงรากฐานความเป็นอยู่ทีเดียว ถ้าปิดทะเลสาบแล้ว พวกเขาจะดำรงชีวิตอยู่ตามปกติไม่ได้ ที่ดินทำกินก็ไม่มี ถ้ารวมถึงชาวประมงที่ถือการประมงเป็นอาชีพรอง บุคลากรที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย น้ำเค็ม ที่ต้องสูญเสียทั้งอาชีพและวิชาความรู้ ก็จะเป็นการสูญเสีย อย่างถึงรากถึงโคนของคนจำนวนมากกว่า

ฝ่ายที่ได้รับได้รับเพียงเล็กน้อย แต่ฝ่ายที่สูญเสีย สูญเสียหมดเนื้อหมดตัว และเป็นคนจำนวนมากกว่าด้วย เปรียบเสมือนเอาเนื้อเอาชีวิตของไก่หลายตัวไปเลี้ยงไก่ตัวหนึ่ง ไม่คุ้มกันเลย

ประการที่สาม ภาระหนักจะตกอยู่กับรัฐบาลโดยไม่จำเป็น ประการแรกคืองบประมาณก้อนใหญ่ที่จะดำเนินโครงการ ตัวโครงการที่จะกันเขื่อนและใช้ชลประทานระบบสูบน้ำ (บีมน้ำ) เพื่อใช้น้ำไปทำนาเป็นโครงการที่ขาดทุนอยู่ในตัวแล้ว หากโครงการยังเป็นโครงการที่ทำให้ประชาชน ประเทศชาติสูญเสียผลประโยชน์อย่างใหญ่หลวงด้วยจึงเป็นการใช้งบประมาณที่สูญเสียมหาศาล ประการต่อมาต้องรับหน้ากับการคัดค้านของชาวประมง รูปการณ์แล้ว ชาวประมงต้องคัดค้านแน่ เพราะกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของพวกเขาอย่างถึงราก ประการต่อมารัฐบาลต้องจัดหาอาชีพใหม่ หาที่ทำกินใหม่ให้คนที่กระทบกระเทือนผลประโยชน์โดยเฉพาะชาวประมงอาชีพ ปัญหาทั้งถิ่นและสภาพไม่ดีที่ติดตามมาด้วยความยากจนของคนจำนวนมาก จะเป็นปัญหาทางสังคมให้รัฐบาลแก้ไข

สภาพทางนิเวศน์ของทะเลสาบที่เปลี่ยนไปในทางลบ ไม่ว่าน้ำท่วมในหน้าน้ำ ความตื้นเขินของทะเลสาบ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของวัชพืชน้ำจืด ฯลฯ จะเป็นปัญหาให้กับรัฐบาลชุดนี้ ชุดหน้าชุดต่อ ๆ ไปที่จะต้อง แก้ไขอย่างแน่นอน เงินภาษีของประชาชน เวลาของรัฐบาลควรจะใช้ให้เป็นประโยชน์ที่สุด มาเสียไปกับสิ่งที่ได้ไม่คุ้มเสียเช่นนี้เป็นเรื่องไม่สมควรอย่างยิ่ง

ประการที่สี่ ประเทศชาติจะสูญเสียสมบัติอันล้ำค่า จนยากที่จะกู้กลับคืนมาได้การปิดทะเลสาบสงขลาที่เป็นแหล่งน้ำกร่อยที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียให้เป็นแหล่งน้ำจืดอย่างสมบูรณ์ เป็นการทำลายสมบัติอย่างล้ำค่าของประเทศชาติและประชาชน

แหล่งน้ำกร่อยเป็นแหล่งน้ำที่มีลักษณะจำเพาะอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับแหล่งน้ำจืดและแหล่งน้ำเค็ม เป็นแหล่งน้ำที่มีพลังการผลิตของตนเองโดยเฉพาะ มีสิ่งที่มีชีวิตเกิดขึ้นและดำรงอยู่เฉพาะของแหล่งเอง แหล่งน้ำกร่อยนอกจากมีลักษณะจำเพาะของตนเองแล้ว ยังเป็นแหล่งน้ำที่มีลักษณะร่วมกับแหล่งน้ำที่มีทั้งน้ำจืดและน้ำเค็มด้วย นั่นคือเป็นแหล่งน้ำที่มีทั้งจืดทั้งเค็มรวมอยู่ด้วยจะว่าจืดก็ไม่ใช่จืดจะเค็มก็ไม่ใช่เค็ม แต่อยู่กลางระหว่างน้ำจืดกับเค็ม ลักษณะร่วมเช่นนี้ของแหล่งน้ำกร่อยประสานกับความสามารถในการปรับตัวของสิ่งที่มีชีวิตในน้ำจืดและน้ำเค็ม จะทำให้สิ่งที่มีชีวิตในแหล่งน้ำจืดและแหล่งน้ำเค็มหลายชนิดมาดำรงชีวิต และหลายชนิดสามารถแพร่พันธุ์ในแหล่งน้ำกร่อยได้ จึงทำให้แหล่งน้ำกร่อย เป็นแหล่งน้ำที่มีพื้นฐานทางธรรมชาติที่สัตว์น้ำจะชุกชุมและอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งน้ำที่หาได้ไม่ถี่ยัก โดยเฉพาะแหล่งน้ำกร่อยที่มีขนาดใหญ่ เช่น ทะเลสาบสงขลา และเมื่อพิจารณาถึงความเป็นทะเลสาบน้ำกร่อยของทะเลสาบสงขลาที่มีศักยภาพมากมายมหาศาลแล้วก็สามารถพูดได้ว่าเป็นแหล่งน้ำที่หาได้ยาก ไม่เพียงแต่ในเอเชีย หากในประเทศต่าง ๆ ในโลกก็หาได้ไม่ถี่ยักเช่นเดียวกัน นับว่าเป็นสมบัติอันล้ำค่าของประเทศชาติและประชาชนไทย เอกสาร "คำคัดค้าน" กล่าวว่า การกันเขื่อนดังกล่าวจะเป็นการ "ทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่ควรจะมีในทะเลสาบแห่งนี้ โดยสิ้นเชิง ส่วนที่เป็นทะเลสาบน้ำจืดเหนือเขื่อนก็จะกลายเป็นแหล่งน้ำจืดที่ไร้ค่าที่สุด" ทางด้านการประมง เอกสารดังกล่าวระบุว่า "ทะเลสาบน้ำกร่อยแห่งนี้ ถ้าเป็นไปตามธรรมชาติ จะทำให้อุดมไปด้วยสัตว์น้ำกร่อยที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เคยให้ผลผลิตเฉลี่ย 60 กิโลกรัม/ไร่/ปี คิดเป็นมูลค่าถึง 1,300 ล้านบาท / ปี เมื่อถูกปิดกั้นจะกลายเป็นสภาพน้ำจืดโดยตลอดจะทำให้มีผลผลิตเพียงประมาณ 20 กิโลกรัม/ไร่/ปี หรือประมาณ 200 ล้านบาท/ปี"

+ เอกสาร "ทักท้วง" สรุปอีกครั้งว่า "การปิดทะเลสาบสงขลาที่เป็นทะเลสาบน้ำกร่อยให้เป็นทะเลสาบน้ำจืด เป็นการทำให้สิ่งที่ล้ำค่ากลายเป็นสิ่งธรรมดา และเมื่อปิดลงแล้ว ก็ยากที่จะทำการรื้อถอน ทำให้เวลาที่ปิดยึดเยื้อไป ทำให้ระบบนิเวศน์ของทะเลสาบยิ่งถูกทำลายไปจนยากที่จะฟื้นฟูปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ อย่างเช่น การปิดปากกระวะ มาจนถึงปัจจุบันนี้มีหลายคนมองเห็นว่า การปิดปากกระวะเป็นสาเหตุที่ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบลดลง แต่ไม่กล้าคิดจะให้เปิด เพราะลงทุนไปมากแล้ว เปิดออกมาก็ไม่รู้ว่าผลที่ได้รับจะคุ้มค่าหรือไม่ จึงยึดเยื้อมาจนถึงปัจจุบันนี้ ถ้าปิดทะเลสาบสงขลาไปแล้ว ก็ยากที่จะรื้อถอนเช่นกัน และถ้ารื้อถอนในอนาคตก็ยากที่จะปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่เสื่อมโทรม อันเกิดจากการถูกทำลายเป็นเวลายาวนานให้กลับฟื้นได้ จากข้อเท็จจริงในการเสียสภาวะสมดุลของธรรมชาติที่ปิดปากกระวะ จะทำให้คาดการณ์ได้ว่าทะเลสาบส่วนที่ถูกปิดจะแปรสภาพไปเป็นพรุในเวลาไม่เกิน 3-4 ชั่วโมง

+ เอกสาร "ทักท้วง" ได้สรุปความคิดเห็นต่อกรณีการปิดปากกระวะกับการสร้างเขื่อนเอาไว้อย่างน่าฟังว่า

"ทะเลสาบสงขลาเป็นทรัพย์สินมรดกที่ล้ำค่าของประเทศชาติ การปิดปากกระวะ เป็นการทำให้สิ่งที่ล้ำค่ากลายเป็นเรื่องธรรมดาไปเปรียบเสมือนท่าเพชรให้เป็นแก้ว การปิดทะเลสาบสงขลาให้เป็นทะเลสาบน้ำจืด ยิ่งจะทำให้สิ่งธรรมดาให้เป็นสิ่งเกินธรรมดาไปเหมือนท่าแก้วให้เป็นแก้วหัวขวด"

4. ข้อเสนอในการพัฒนาทะเลสาบสงขลา : ยึดสัตว์น้ำเป็นหลัก

เอกสารทั้งหมดยืนยันความคิดเรื่องทะเลสาบน้ำกร่อย การพัฒนาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานอันนี้ เอกสาร "คัดค้านฯ" ระบุ "น้ำทะเลจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรรอบทะเลสาบสงขลา" เอกสาร "ข้อคัดค้านฯ" บอกว่า ต้องยึดถือเอาผลผลิตสัตว์น้ำเป็นเป้าหมาย ด้วยเหตุผล คือ

1. สามารถพัฒนาได้ และสามารถพัฒนาได้ไม่ยากนัก เพราะปัจจัยทางธรรมชาติของทะเลสาบมีครบถ้วน และมีความเหมาะสมกับความชุกชุมอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำอยู่แล้ว ผลผลิตสัตว์น้ำเป็นผลผลิตที่สำคัญของทะเลสาบอยู่แล้ว เพียงแต่ส่งเสริมปัจจัยที่เป็นคุณ ลดปัจจัยที่เป็นโทษ จัดการบริหารวางระเบียบแบบแผน ในการเพาะเลี้ยงและการจับให้ดีก็สามารถพัฒนาได้ ก็จะทำให้ทะเลสาบรับใช้คนจำนวนมากไปได้อีกนานแสนนาน
2. ผลผลิตสัตว์น้ำของทะเลสาบ มีทั้งปริมาณ และคุณภาพ ราคาสูงเทียบกับการเกษตรอื่น ๆ ในเขตนี้ ผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ของสัตว์น้ำมีมูลค่าสูงกว่าแม่แตงพารา ปาล์มน้ำมัน ที่ถือว่าให้ผลผลิตมูลค่าสูงยังสู้สัตว์น้ำไม่ได้
3. พื้นที่ของทะเลสาบที่จะทำการผลิตสัตว์น้ำที่เป็นไปเองตามธรรมชาติและพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในตัว ทะเลสาบที่มีพื้นที่เหมาะสมทั้งเลี้ยงในคอกเลี้ยงในกระชังกว้างขวางมาก รวมทั้งพื้นที่นาข้าวที่สามารถดัดแปลงนาเป็นนากุ้งปลา ได้อีกจำนวนมาก รวมแล้วก็จะมีพื้นที่กว้างใหญ่ให้ผลผลิตจำนวนมาก ก็จะนำมูลค่ามหาศาลให้แก่ประชาชน มาให้แก่ประเทศชาติ
4. ผลผลิตสัตว์น้ำในโลกมีแต่จะลดปริมาณลง เพราะแหล่งน้ำจะอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมไปเรื่อย ๆ ทั้งยากแก่การควบคุมดูแล สำหรับทะเลสาบสงขลายังมีสภาพที่ไม่เสื่อมโทรมมากนัก ยังสามารถที่จะฟื้นฟูได้ทั้งปัจจัยที่สร้างความเสื่อมโทรมให้แก่ทะเลสาบก็มีหนทางที่จะควบคุมได้มากโอกาสที่จะใช้ประโยชน์จากทะเลสาบจึงยังมีเวลาอีกนานมาก
5. สามารถลดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรทะเลสาบ ระหว่างชาวนากับชาวประมงหาทางออกให้แก่ชาวนา ส่วนที่จะเปลี่ยนอาชีพไปสู่การทำอาชีพที่มีรายได้ดีกว่า
6. ถ้าไม่กำหนดเป็นจุดหนักในการพัฒนาจะถูกมองข้ามเหมือนที่ผ่านมาก็จะอนุรักษ์รักษาพัฒนาในส่วนปลีก ๆ ย่อย ๆ เปะ ๆ ปะ ๆ ไม่มีจุดหนักชัดเจน ก็จะสูญเสียผลที่จะได้ไปอย่างน่าเสียดายเหมือนจับไก่ได้แต่ขนไม่ได้ตัว
7. ความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบกระทบกระเทือนจากสิ่งแวดล้อมได้มาก โดยเฉพาะมลภาวะที่อยู่ในขอบเขตลุ่มน้ำ ไม่ว่าการใช้ปุ๋ย ใช้น้ำปราบวัชพืชทางภาคเกษตร การระบายของเสียของทิ้งจากโรงงานและชุมชน ล้วนลงสู่ทะเลสาบ ถ้าไม่กำหนดเป็นจุดหนัก สิ่งเหล่านี้ก็จะขาดความสนใจขาดความ

ระมัดระวัง ก็จะทำให้ความเสื่อมโทรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และจะสูญเสียทรัพยากรที่มีค่าไปก่อนที่ควร 8. การเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำของทะเลสาบทำได้สำเร็จแล้วเท่านั้น จึงจะเป็นพื้นฐาน ในด้านการพัฒนา อุตสาหกรรม การประมง การท่องเที่ยว ฯลฯ และสามารถเป็นเขตพิเศษ รวมทั้งพัฒนาให้เป็นเอกลักษณ์ อย่างหนึ่งของประเทศ ถ้าทะเลสาบยังขาดความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนยากจนคนแค่นการพัฒนาขั้นต่อไปก็เป็นเรื่องที่ทำไต่ยาก

9. การกำหนดผลผลิตสัตว์น้ำเป็นจุดหนักในการพัฒนา ไม่กระทบกระเทือนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ของเขตนี้ ไม่ว่าจะอุตสาหกรรม การค้า คมนาคม การเกษตร ฯลฯ เพียงแต่ให้การพัฒนาอื่น ๆ ต้องรับผิดชอบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบเพิ่มขึ้น อย่างจริงจังเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่เหมาะสมจะทำอยู่แล้ว แต่ถ้าไปกำหนดอย่างอื่นเป็นจุดหนักหรือไม่กำหนดอะไรเป็นจุดหนัก ความชุกชุมของสัตว์น้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบก็พัฒนาไม่ได้

เมื่อเป้าหมาย คือ สัตว์น้ำที่สมบูรณ์ขอเสนอต่อการพัฒนาทะเลสาบในระยะสั้นก็คือ การให้เปิดปากกระวะและระงับการสร้างเขื่อนดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ "ควรกำหนดเป็นเขตพิเศษ และมีคณะกรรมการเขตพิเศษที่มารับผิดชอบเขตนี้โดยเฉพาะ มีหน้าที่ในการพัฒนาเขตนี้อย่างรอบด้าน โดยถือเอาการพัฒนาผลผลิตสัตว์น้ำเป็นจุดหนักมีการวางแผนงานและโครงการทั้งระยะสั้นและระยะยาว มีการจัดหาทุนและบริหารทุนในลักษณะธุรกิจ มีอำนาจที่จะยับยั้งการพัฒนาของฝ่ายต่าง ๆ ที่เข้ามาพัฒนาในเขตนี้ ถ้าการพัฒนานั้น ๆ จะทำความเสียหายให้แก่ระบบนิเวศน์ของทะเลสาบสงขลาและผลผลิตสัตว์น้ำอย่างมาก" แต่การทำให้ทะเลสาบเป็นทะเลน้ำกร่อย (เค็ม) จะมีผลกระทบกับชาวนาซึ่งอาศัยน้ำจืด ผู้เสนอได้เสนอว่าในสภาพปัจจุบันการทำนาของภาคใต้นั้น ไม่คุ้มทุนถึงแม้ว่ารัฐบาลจะจัดทำโครงการสูบน้ำจากทะเลสาบไปช่วยทุ่งระโนด ก็ไม่ได้ช่วยให้สภาพชีวิตของชาวนาดีขึ้น กว่าชาวนาที่อยู่นอกเขตชลประทาน ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงที่นาเป็นอย่างอื่น เช่น สวนผลไม้ นาที่ทำต่อไปควรทำแต่พอกิน (ปัจจุบันที่นาในเขตระโนด ทำเพื่อขาย) ซึ่งสามารถอาศัยน้ำฝนได้ ไม่ต้องอาศัยน้ำจืดจากทะเลสาบ ถ้าจำเป็นต้องใช้น้ำจากทะเลสาบ ก็ยังใช้ได้ในบางฤดู เพราะ "ทะเลสาบตอนใน ถึงจะปิดปากกระวะแล้วก็ยังมีความเค็มต่ำกว่า 1.5 ส่วน/พันส่วน" (1.5 PPT. ข้าวจะเจริญเติบโตได้ดี ถ้าได้รับน้ำที่มีความเค็มน้อยกว่า 1.5 PPT. น้ำจืดความเค็ม = 0 PPT.) นอกจากนั้นการสนับสนุนให้ชาวนาหันไปทำนาถุ้ง โดยรัฐสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การขุดคลองส่งน้ำเค็มให้ ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่เสนอในเอกสารความเห็นและข้อเสนอต่าง ๆ ในเอกสารของฝ่ายคัดค้านการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มและเปิดปากกระวะนั้น แม้ว่าจะยังมีบางจุดที่ควรมีข้อมูลสนับสนุนเพิ่มเติม แต่นับได้ว่าได้นำเสนอข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของชาวประมง และได้ตั้งข้อสังเกตไว้อย่างเฉียบแหลม ควรที่ฝ่ายต่าง ๆ จะได้ศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ให้ละเอียดรอบคอบ และเอกสารดังกล่าวก็นับได้ว่าเป็นความพยายามที่น่ายกย่อง ของสามัญชนที่พยายามท้วงติง โครงการพัฒนาที่ถูกกำหนดมาจากกรุงเทพมหานคร อย่างเป็นทางการเป็นผลซึ่งสอดคล้องกับหลักการ "การมีส่วนร่วมของประชาชน" ในการพัฒนาอย่างแท้จริงสำคัญว่า รัฐบาลจะยอมรับ "การมีส่วนร่วม" ในลักษณะนี้มากน้อยเพียงใด โดยไม่ใช่ว่า "เป็นปัญหามวลชน" เท่านั้น

ความเคลื่อนไหวเรื่องเขื่อนกั้นน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา

ตั้งแต่ปี 2513-2542 ความคิดที่จะมีการตัดแปลงทะเลสาบให้เป็นแอ่งเก็บน้ำขนาดใหญ่กักน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตรนั้น มีมาแต่ปี 2513 โดยกรมชลประทานเป็นหัวเรือใหญ่ และได้มีความพยายามที่จะผลักดันเรื่องนี้จากฝ่ายต่าง ๆ ต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันรวมเวลา 29 ปีมาแล้ว ซึ่งพอสรุปลำดับความเคลื่อนไหวที่สำคัญได้ดังนี้

- ปี 2513 กรมชลประทาน ว่าจ้างบริษัท TECDATA ให้ทำการสำรวจเบื้องต้นเพื่อศึกษาความเหมาะสม ในการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มบริเวณปากกรอ

- ปี 2514-2515 กรมชลประทานโดยความช่วยเหลือของเนเธอร์แลนด์ ร่วมกับบริษัท NEDECO ILACO/HASKOSING ศึกษาความเป็นไปได้การสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มบริเวณปากกรอ, ปากพะยูน, และ

แหลมจองถนน

- ปี 2520 คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้แต่งตั้ง "คณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทะเลสาบ" โดยมีปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน

- ปี 2522 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลา-พัทลุง ยื่นหนังสือต่อพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (นายกรัฐมนตรีสมัยนั้น) ให้สร้างเขื่อนที่บริเวณปากกรอ

- ปี 2524 สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจัดตั้งโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- ปี 2525 วันที่ 5 ตุลาคม คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้สภาพัฒนา ฯ และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม ดำเนินการศึกษาวางแผนพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

- ปี 2526 วันที่ 11 มกราคม คณะรัฐมนตรีอนุมัติแต่งตั้ง คณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีเลขาธิการสภาพัฒนา ฯ เป็นประธาน

- ปี 2527-2528 ตั้งแต่ กรกฎาคม 2527 - ตุลาคม 2528 บริษัท JOHN TAYLOR AND SONS ออสเตรเลียและบริษัทอื่น ๆ รับจ้างศึกษาวางแผนแม่บทเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และได้สรุปโครงการพัฒนาต่าง ๆ รวม 23 โครงการ โดยมีโครงการเร่งด่วน 3 โครงการ คือ โครงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, โครงการอ่างเก็บน้ำสะเดา และโครงการเขื่อนกั้นน้ำเค็มทะเลสาบสงขลา เฉพาะโครงการสร้างเขื่อน ฯ มีการเสนอ 3 จุด คือ 1. แหลมจองถนน เกาะใหญ่ (A), เกาะโกบ-ปากพะยูน (B), และบริเวณปากกรอ (C) โดยเสนอแนะว่าจุดที่เหมาะสมที่สุดคือ จุด A (แหลมจองถนน-เกาะใหญ่)

- ปี 2530 วันที่ 3 มีนาคม คณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการโครงการก่อสร้างเขื่อน และให้ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจุดต่าง ๆ

- ปี 2530 เมษายน ชาวประมง จ.พัทลุง โดยเฉพาะที่ อ.ปากพะยูน และ อ.ควนเนียง, อ.บางกล่ำ, อ.สทิงพระ จ.สงขลา ได้เคลื่อนไหวกัดค้าน เสนอเรื่องไปยังกรมประมง และสภาพัฒนา ฯ

- ปี 2530 ตุลาคม คุณประเทือง โสภโณวงศ์ ผู้นำชาวประมง อ.ปากพะยูน ได้ศึกษาข้อมูลและจัดทำเอกสารอธิบายระบบนิเวศวิทยาของทะเลสาบสงขลา และได้ส่งข้อมูลไปให้สภาพัฒนา ฯ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

- ปี 2532 วันที่ 3 มีนาคม สภาจังหวัดพัทลุงลงมติคัดค้านการสร้างเขื่อนกั้น ทะเลสาบทุกจุด

- ปี 2532 วันที่ 27-28 กรกฎาคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จัดสัมมนาเรื่อง "แนวทางการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา" และมีการพูดถึงเรื่องเขื่อนกั้นน้ำเค็มด้วย ที่ประชุมส่วนใหญ่คัดค้าน

- ปี 2532 วันที่ 7 ธันวาคม ชาวประมงจาก 4 อำเภอ ประมาณ 1,500 คน ของ จ.พัทลุงประท้วงหน้าศาลากลางจังหวัดพัทลุง เรียกร้องให้มีการแก้ปัญหาทะเลสาบโดยการรื้อถอนเขื่อนปากกระวะ พร้อมกับการขุดลอกคลองระโนดและร่องน้ำในทะเลสาบ

- ปี 2533 กันยายน ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาสมัยนั้น (นายนิพนธ์ บุญภักดี) ทำหนังสือถึงกระทรวงมหาดไทยขอให้เร่งรัดการสร้างเขื่อนที่เกาะใหญ่

- ปี 2534 วันที่ 7 มกราคม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จ.สงขลา ทำหนังสือถึงกระทรวงมหาดไทย สนับสนุนการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็ม

- ปี 2534 วันที่ 17 มกราคม ราษฎรประมาณ 2,000 คน จาก อ.ระโนด ส่วนใหญ่เป็นชาวนา ชุมชนประท้วงที่หน้าศาลากลาง จ.สงขลา เรียกร้องให้แก้ปัญหาขาดน้ำทำนา ข้อเสนอหนึ่งคือ ให้มีการสร้างเขื่อนกั้นทะเลสาบ

- ปี 2534 สิงหาคม สภาจังหวัดพัทลุงชุดใหม่ยื่นมติคัดค้านการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มทุกจุด

- ปี 2534 พฤศจิกายน คณะรัฐมนตรีมีมติให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับการใช้ประโยชน์ จากทะเลสาบและให้มีการหาข้อยุติการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มอีกครั้ง

- ปี 2535 วันที่ 20-21 มกราคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) (ซึ่งมีนายนิพนธ์ บุญภักดี เป็นผู้อำนวยการ) จัดสัมมนาเรื่องเขื่อน

กั้นน้ำเค็ม ที่ประชุมส่วนใหญ่เห็นสมควรคัดค้านการก่อสร้าง

- ปี 2536-2537 มีนาคม กรมชลประทานศึกษาออกแบบการก่อสร้างและผลกระทบสิ่งแวดล้อมของเขื่อนกั้นน้ำเค็ม

- ปี 2538 วันที่ 21 มีนาคม กรมชลประทานร่วมกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนและจังหวัดพัทลุง ได้จัดสัมมนาเรื่องเขื่อนกั้นน้ำเค็มที่วัดป่าลิไลย์ ต.ลำปำ ที่ประชุมส่วนใหญ่คัดค้านการก่อสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็ม

- ปี 2539-2542 ตุลาคม 2539 - มิถุนายน 2542 กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจาก Danced ประเทศเดนมาร์ก เพื่อจัดทำแผนแม่บทด้านสิ่งแวดล้อมน้ำทะเลสาบ (Emsongk) โดยพิจารณาโครงการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเค็มว่าควรสร้างหรือไม่ด้วยผลปรากฏว่า ไม่ควรก่อสร้าง เพราะไม่คุ้มกับผลกระทบที่เกิดขึ้น

- ปี 2541 กรมชลประทานเสนอผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ต่อคณะกรรมการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา แต่ไม่ผ่านการพิจารณา

- ปี 2541-2542 วันที่ 10 กันยายน ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาเสนอขอให้รัฐบาลสร้างเขื่อน วันที่ 15 ตุลาคม รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (นายนิพนธ์ บุญกิตติ์) มีหนังสือตอบรับการสนับสนุน โดยอ้างว่า นายกรัฐมนตรีมีบัญชาและได้มอบหมายให้สภาพัฒนาฯ เป็นเจ้าของเรื่องดำเนินการต่อไป

- ปี 2542 วันที่ 8 กันยายน 2542 สภาพัฒนาฯ จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นทุกฝ่ายในพื้นที่ ณ โรงแรมหาดแก้วรีสอร์ท

รวบรวมโดย

สมาพันธ์ชาวประมงทะเลสาบ

โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จ.สงขลา

โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้

กลุ่มแลใต้